

Andrzej Białkiewicz*

orcid.org/0000-0002-6858-5880

Bolesław Stelmach**

Maria J. Żychowska***

orcid.org/0000-0002-2829-0172

Dobra kultury współczesnej. Zarys problemu ochrony

Assets of Modern Culture: An Outline of Conservation Issues

Słowa kluczowe: architektura, ochrona, dziedzictwo współczesne

Keywords: architecture, protection, heritage modern

Okazją do przypomnienia o architekturze drugiej połowy XX wieku była obchodzona w ubiegłym roku setna rocznica powstania Bauhausu – szkoły, która stała się symbolem nowoczesnego podejścia do zasad tworzenia architektury. Obiekty zaprojektowane przez mistrzów i uczniów inspirowały kolejne pokolenia i należały do najważniejszych realizacji XX wieku nie tylko w Europie, lecz także na świecie. Warto zaznaczyć, że na tle modernistycznych tendencji tamtego stulecia trudno wykazać ich istotną formalną odrębność. Celem Waltera Gropiusa było powołanie szkoły, w której dokonano zmiany sposobów projektowania prowadzących do stworzenia nowych jakości w funkcjonowaniu architektury.

Dziś nadal posiadamy duże zasoby architektury z drugiej połowy ubiegłego wieku. Ocena jej wartości, różne metody klasyfikacji oraz sposoby zachowania są wciąż przedmiotem badań i analiz, a zasadność ochrony tego dziedzictwa często bywa kwestionowana. Dużą część tych zasobów stanowią oszczędnie realizowane osiedla mieszkaniowe, pozbawione dekoracji domy, których estetyka nigdy nie cieszyła się specjalnym społecznym uznaniem. Stąd też ich zachowanie nie jest priorytetem dla konserwatorów zabytków i w licznych miejscach znikają albo ulegają dewastacji. Brak akceptacji społecznej dla tego dziedzictwa nasunął pomysł nietypowej kategoryzacji na cztery grupy:

Last year, the centenary of the Bauhaus, a school that has become a symbol of a modern approach to the principles of creating architecture, was an occasion to recall the architecture of the second half of the twentieth century. The buildings designed by masters and students have inspired successive generations and were among the most important projects of the twentieth century, not only in Europe, but also in the world. It is worth noting here that their significant formal distinctiveness is hardly demonstrable against the background of the modernist trends of that century. Walter Gropius wrote that the aim of the school was to change the ways of design with a view to creating new qualities in the functioning of architecture.

Currently, we still have a large number of works of architecture from the second half of the last century, and their value, various ways of classifying, preservation and protection are still the subject of research and analysis. The justification for preserving and protecting this heritage is also often questioned. A large number of these buildings are cheaply constructed housing estates, houses devoid of decoration, the aesthetics of which have never enjoyed peculiar public recognition. Hence, their preservation is not a priority for historical monument conservators and in many places they disappear or are devastated. The lack of social acceptance for this heritage has prompted the idea of categorizing

* prof. dr hab. inż. arch., Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

** dr hab. inż. arch., prof. Politechniki Łódzkiej, Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki

***prof. dr hab. inż. arch., Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

* *Prof. D.Sc. Ph.D. Eng. Arch., Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology*

** *D.Sc. Ph.D. Eng. Arch. Associate Professor of the Łódź University of Technology, National Institute of Architecture and Town Planning*

****Prof. D.Sc. Ph.D. Eng. Arch., Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology*

Cytowanie / Citation: Białkiewicz A., Stelmach B., Żychowska M.J. Assets of Modern Culture: An Outline of Conservation Issues. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2020, 63:

Otrzymano / Received: 10.09.2020 • **Zaakceptowano / Accepted:** 28.09.2020

doi: 10.48234/WK63ASSETS

Praca dopuszczona do druku po recenzjach

Article accepted for publishing after reviews

pierwsza obejmuje zachowane obiekty nadal „chciane”, cieszące się uznaniem krytyków i społeczną sympatią, np. imponujący, doskonale wyeksponowany przeszklony gmach Neue Nationalgalerie w Berlinie (Mies van der Rohe, 1962–1968), uznawany za wybitny przykład modernizmu i jedną z kluczowych realizacji XX wieku. Obecnie David Chipperfield przedstawił koncepcję przywracania świetności tej ikonie nowoczesności.

Do drugiej mogą być zaliczane realizacje „niechciane”, które mimo niewątpliwych wartości architektonicznych zostały zburzone. Pierwszym przykładem jest SuperSam, pawilon handlowy istniejący w latach 1962–2006 w Warszawie (Jerzy Hryniewiecki, Maciej Krasiński). Krytyczne podejście i deprecjacja jego walorów estetycznych w połączeniu z bezmyślną komercjalizacją doprowadziły do wyburzenia realizacji o unikatowej architekturze, uznanej przez krytyków za szczególne dzieło ze względu na nowatorską konstrukcję. Drugim, równie spektakularnym wydarzeniem było wyburzenie katowickiego dworca kolejowego oddanego do użytku w roku 1972 (Wacław Kłyszewski, Jerzy Mokrzyński, Eugeniusz Wierzbicki) – uznawany za arcydzieło obiekt znikł po niespełna 40 latach. Jego unikatowa, wzniesiona z 16 żelbetowych kielichów konstrukcja została zburzona, mimo że budynek wymagał tylko drobnych prac konserwatorskich. Żaden inny obiekt nie wzbudzał tak licznych dyskusji oraz skrajnych emocji. 19 sierpnia 2010 nastąpiła symboliczna sprzedaż jednego z kielichów polskiemu architektowi Tomaszowi Koniorowi, drugi kielich symbolicznie zakupił Bernard Tschumi.

Do grupy trzeciej należą budowle „ignorowane”, których istnienie nie zostało odnotowane jako znaczące dla historii architektury i nie wzbudza zainteresowania lokalnych instytucji konserwatorskich. Ciągłe przebudowywane i przystosowywane do nowych zadań, zmieniają pierwotny, niegdyś modernistyczny wystrój, a dziś – mocno przetworzone – z rzadka przypominają pierwotną bryłę. Przykładem jest dewastacja części tzw. Parceli Senackiej przy alei Mickiewicza (u wylotu ulicy Krupniczej) w Krakowie – jej obecny wygląd wzbudza zainteresowanie jedynie nielicznych. Historia Parceli związana jest z rozbudową Uniwersytetu Jagiellońskiego w roku 1964 z okazji sześćsetnej rocznicy założenia uczelni. Jednym z trzech głównych obszarów inwestycji była właśnie Parcela Senacka, na której ze spadku pozostawionego Uniwersytetowi przez pianistę Ignacego Paderewskiego wystawiono Collegium Paderewianum. Następnie w roku 1973 wzniesiono inny obiekt uniwersytecki, nazwany Małym Paderewianum (Andrzej Lipski, Konrad Wierzbicki). Przed tymi budynkami powstał skwer, na którym w 1976 w uznaniu zasług ofiarodawcy postawiono popiersie Paderewskiego. W roku 2009 zapadła decyzja o realizacji na tym skwerze budynku Paderewianum II; stare Paderewianum obcięto i obniżono. Dziś obydwa budynki stoją zdewastowane.

Ostatnią, znaczącą grupą realizacji są zasoby „tolerowane”, których trwanie jest niepodważalne. Są to np. modernistyczne osiedla mieszkaniowe, które nadal

Ryc. 1. Eksperymentalny budynek typu P2 w Fennpfohl w Berlinie; fot. M.J. Żychowska.

Fig. 1. Type-P2 experimental building in Fennpfohl, Berlin; photo by M.J. Żychowska.

the objects into four groups: the first one including the preserved objects that are still “wanted,” appreciated by critics and popular with society, such as the imposing, perfectly exposed glass building of the Neue Nationalgalerie in Berlin (Mies van der Rohe, 1962–1968). It is considered an outstanding example of Modernism and one of the key projects of the twentieth century. Now, David Chipperfield has presented the concept of restoring this modern icon to its former glory.

The second group may include “unwanted” projects which, despite their unquestionable architectural values, were demolished—such as the SuperSam (designed by Jerzy Hryniewiecki and Maciej Krasiński), a supermarket that stood in Warsaw in 1962–2006. The criticism and depreciation of its aesthetic values, combined with mindless commercialization, led to the demolition of the building whose architecture was unique and which critics considered to be a special work of architecture due to its innovative construction.

Another spectacular example in this category was the demolition of the railway station in Katowice. It was built in 1972 to the design of Wacław Kłyszewski, Jerzy Mokrzyński, Eugeniusz Wierzbicki. After nearly forty years, the building, considered a masterpiece, disappeared within twenty-one days. Its unique structure consisting of sixteen reinforced cup-shaped pillars was demolished, although the building had required only minor conservation works. No other structure aroused so many debates and extreme emotions. On August 19, 2010, a symbolic sale of the columns took place: one

Ryc. 2. Dawny skwer przed Collegium Paderevianum i Małym Paderevianum w Krakowie; fot. M.J. Żychowska.

Fig. 2. The former square in front of the Collegium Paderevianum and the Minor Paderevianum in Cracow; photo by M.J. Żychowska.

stanowią istotną część budownictwa mieszkaniowego w wielu krajach Europy, zwłaszcza centralnej i wschodniej. Ich walory urbanistyczne i architektoniczne zaczynają być dostrzegane, ale jeszcze w niewystarczającym zakresie. Dobre przykłady przywracania znaczenia poszczególnym domom i osiedlom z lat siedemdziesiątych można znaleźć w Berlinie¹.

Polskie budynki wielkopłytowe wznoszone były na podstawie doświadczeń zagranicznych, a także studiów i badań prowadzonych w kraju. Obecnie ich stan wymaga interwencji, a przede wszystkim modernizacji, zwłaszcza z uwagi na aktualne standardy funkcjonalne, urbanistyczne, społeczne i kulturowe. Bloki te wznoszono w Polsce od lat pięćdziesiątych aż do początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Technologia była prosta w realizacji, niezależna od warunków atmosferycznych. Stosowano ją w całej Europie, bo pięciokondygnacyjny budynek jednoklatkowy z czterema lokalami na każdej kondygnacji – od robót ziemnych do etapu wprowadzenia się lokatorów – powstawał w cztery miesiące. Na potrzeby budownictwa wielkopłytowego działało około 150 zakładów produkujących prefabrykaty. Rocznie powstawało nawet 142–170 tysięcy nowych mieszkań. Był to więc sposób na szybki rozwój budownictwa mieszkaniowego w Polsce². Dzięki tej technologii osiedla mogły powstawać na terenach nieurbanizowanych. Jakość mieszkań nie była

column was sold to Tomasz Konior, a Polish architect and the other one was bought by Bernard Tschumi.

Another group includes “ignored” buildings, the existence of which has not been noted as significant for the history of architecture and which do not attract the interest of local conservation institutions. Constantly remodeled, adapted to new functions, they change their original layout, once bearing Modernist features, but now processed in such a way that only rarely do they retain their original shape.

One example is the devastation of part of the so-called Senate Parcel in Mickiewicza Avenue in Cracow, whose current appearance attracts the attention of only a few passers-by. The history of the site is related to the extension of the Jagiellonian University in 1964 on the occasion of the sixcentennial anniversary of its establishment. One of the three main areas of development was the so-called Senate Parcel. There, at the end of Krupnicza Street, the Collegium Paderevianum was built from the inheritance left by the pianist Ignacy Paderewski to the Jagiellonian University. Then, in 1973, another university building, called the Little Paderevianum (Andrzej Lipski, Konrad Wierzbicki), was built. A square was arranged in front of these buildings, where in 1976 a bust of Paderewski was erected in recognition of the donor’s merits. In 2009, a decision was made to build the Paderevianum II building on the

wysoka, ale ludzie chętnie się do nich wprowadzali, bo w kontekście kosztownego budownictwa tradycyjnego nie mieli alternatywy. Obecnie w Polsce, według obliczeń statystycznych, blisko 12 milionów ludzi mieszka w prawie 4 milionach lokali znajdujących się w blokach z wielkiej płyty.

Wiek najstarszych budynków zbliża się do 60 lat, a ich użytkowanie planowane było na 50 do 70 lat. Wyliczenia okresu przydatności wielkiej płyty do użytku dotyczyły czasu przebiegu procesu karbonatyzacji, czyli wietrzenia betonu i korozji zbrojenia. W trakcie dyskusji o ich stanie technicznym podnoszona jest kwestia, że sposób łączenia płyt stanowi niewralgiczny punkt ze względu na nierzadko występujący brak dokładności montażu i wynikająca z niego wadliwość połączeń. Jeśli bowiem destrukcji ulega otulina betonowa, to pręty rdzewieją, pęcznią i rozsadzają wielką płytę od środka. Ocieplanie i zabezpieczanie połączeń spowalnia ten proces, można zatem prognozować, że przez najbliższe 50 lat nie powinny wystąpić istotne problemy natury konstrukcyjnej. Warto jednak odnotować, że nie powodowało to katastrof budowlanych, gdyż system wielkopłytowy wymuszał jakość montażu, która w większości realizacji była zachowywana. Ale należy też zaznaczyć, że liczne budynki już od początku miały wady konstrukcyjne.

Jednocześnie zasadniczym problemem eksploatacyjnym jest energooszczędność budynków wielkopłytowych, żaden bowiem obiekt nie jest w stanie sprostać stawianym dziś wymaganiom. Podczas ich realizacji w Polsce obowiązywała norma PN-64/B-03404, w której w zależności od strefy klimatycznej określono współczynnik przenikania ciepła dla przegród zewnętrznych pomieszczeń mieszkalnych oznaczony symbolem $k = 1,25 \text{ W/m}^2\text{K}$ i $k = 1,43 \text{ W/m}^2\text{K}$. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami³ współczynnik ten, oznaczony jako U , ma wartość $U = 0,3 \text{ W/m}^2\text{K}$ w przegrodach pionowych⁴.

Problem określenia bezpieczeństwa konstrukcji budynków wielkopłytowych pozostaje od lat w sferze zainteresowania naukowców, w tym politechnik Krakowskiej⁵ i Śląskiej. Odbyło się również kilka konferencji, na których zajmowano się głównie zagadnieniami dotyczącymi bezpieczeństwa konstrukcji istniejących budynków wielkopłytowych i możliwości technicznych ich modernizacji oraz analizami ich aktualnego stanu utrzymania. Od wielu lat te kwestie znajdują się w centrum zainteresowań naukowców z Instytutu Techniki Budowlanej (ITB). Przeprowadzane badania stanu technicznego budynków wielkopłytowych mają na celu określenie stopnia zachowania zasobów mieszkaniowych. W ramach działalności ITB prowadzone są prace badawcze i rozwojowe, ekspertyzy, orzeczenia i opinie naukowo-techniczne oraz informacja naukowo-techniczna. W zakresie kompetencji jest też opiniowanie trwałości, utrzymania i modernizacji obiektów budowlanych z wielkiej płyty. Wyniki pozwoliły na opracowanie poradnika przeznaczonego dla podmiotów zainteresowanych dostosowaniem budowli tego rodzaju do aktualnych wymagań technicznych i funk-

square. The old Paderevianum was truncated and lowered. Both former buildings are still devastated (2020).

A large and significant group of projects is considered to be composed of "tolerated" assets, the existence and continued existence of which is indisputable. These are, for example, Modernist housing estates, which still constitute a significant part of residential housing in many European countries, especially in Central and Eastern Europe. Their urban and architectural values are slowly becoming recognized, but still to an insufficient extent. Good examples of the restoration of individual homes and estates from the 1970s can be found in Berlin.¹

Polish large-panel buildings were erected on the basis of foreign experience, as well as studies and research conducted domestically. Currently, their condition requires intervention, and above all modernization, in particular due to the current functional, urban, social and culture standards.

These blocks of flats were built in Poland from the 1950s until the early 1990s. The technology was quick to implement, regardless of weather conditions. It was used throughout Europe, because a five-story, single-stairway building with four flats on each floor was erected within four months, from earthworks to the stage of tenants moving in. There were about 150 plants producing prefabricated elements for the needs of large-panel construction. Annually, as many as 142–170 thousand new apartments were built. It was one of the methods of rapid housing development in Poland.² The technology enabled construction of housing estates in non-urban areas. The quality of the housing was not high, but people were willing to move there, because in the context of expensive traditional construction, they had no alternative. Currently, according to statistics, nearly 12 million people in Poland live in about 4 million apartments located in large-panel blocks of flats.

The age of the oldest buildings is approaching sixty years, and their use was planned for 50 to 70 years. Calculations of the service lifetime of the large panel concerned the time of the carbonation process, i.e. concrete weathering and reinforcement corrosion. In the course of the discussion on their technical condition, it is indicated that the method of joining the panels is a critical point due to the occasional inaccuracy of assembly and the resulting defective joints. The problem is that if the concrete cover is destroyed, the bars rust, swell and crack the large concrete panel from the inside. Thermal insulation and protection of the joints slow down this process and it is expected that for the next fifty years there should be no significant structural problems. It is worth noting, however, that so far there have been no incidents because of this effect, as the large-panel system required good quality of assembly, which was maintained in most of the projects.

However, it should also be noted that many buildings were constructed with various faults from the start.

cyjono-żytkowych. Powstało 12 opracowań określających sposoby i zasady przystosowania i ich adaptacji do obecnych standardów⁶. Autorem pierwszego zeszytu jest profesor Bohdan Lewicki; jego opracowania naukowe nadal stanowią syntezę wiedzy na temat budynków wielkopłytowych w Polsce⁷.

Badania nad modernizowaniem wielkiej płyty są trudne i kosztowne, ale nie jedyne. Obecnie zwraca się uwagę na problemy wielkiej płyty wynikające nie tylko ze zużycia konstrukcyjnego, lecz także z niskiego standardu mieszkań, gdyż niewielkie powierzchnie lokali są – ze względu na technologię wielkopłytową – trudne do zmiany. Dawne normatywy są nieakceptowane i kwestionowane. Również ten problem jest podejmowany przez naukowców. Prowadzone były i nadal są badania konieczności i sposobów ich profesjonalnej wieloaspektowej rewitalizacji, gdyż jednym z bardziej widocznych zjawisk, zwłaszcza w ostatniej dekadzie, jest dogęszczanie osiedli. Niegdyś zostały starannie zaprojektowane, z uwzględnieniem „przewietrzania” miast oraz istotnej społecznej przestrzeni osiedlowej, teraz ich kompozycja urbanistyczna jest świadomie niszczone: w miejscu trawników czy terenów rekreacyjnych powstają kondominia, przeważnie bardzo starannie grodzone. Stan wielu osiedli z wielkiej płyty z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych wymaga interwencji, więc dziś powstają programy ich rehabilitacji, odsłaniające problemy tych miejskich sypialni, w tym występujących w nich zagrożeń społecznych (np. wykluczenia), a także takich czynników zewnętrznych, jak hałas czy dostęp do komunikacji⁸.

Jeden z takich projektów powstał w roku 2011 w Instytucie Rozwoju Miast w Krakowie. Na przykładzie wybranych krakowskich osiedli opracowany został program mający na celu identyfikację i wykazanie istniejących zagrożeń, tak by określić kierunki zmian „blokowskich” w miejsca bardziej przyjazne do życia. Przeprowadzono „procedury walidacji poszczególnych osiedli w oparciu o listę 37 czynników, podzielonych na sześć grup obejmujących takie zagadnienia, jak: problemy społeczne, ekonomiczne, środowiskowe, techniczne, architektoniczno-urbanistyczne oraz ogólnomiejskie”⁹. Analizą objęto 19 zespołów urbanistycznych, wśród których wytypowano 9 wskazanych do objęcia programami rehabilitacji w pierwszej kolejności. Pracami tymi są zainteresowane nie tylko władze, lecz także miliony Polaków, którzy w tych budynkach mieszkają.

Dlatego też poświęcając uwagę realizacjom zespołów mieszkaniowych, wznoszonych w znacznej części z wykorzystaniem technologii prefabrykatów, należy stwierdzić, że ich założenia i plany urbanistyczne oraz architektoniczne były dopracowane, a koncepcje odpowiadały kryteriom masowego budownictwa przemysłowego. Jak się okazuje, nie były to technologie tanie, a produkcja prefabrykowanych elementów była bardzo energochłonna. W świetle przeprowadzonych badań taka kosztochłonność stanowiła wielki mankament tej mieszkaniówki, choć wtedy nie podnosiło się tego tematu.

At the same time, the energy efficiency of large-panel buildings is a fundamental maintenance problem. This is because no such facility is able to meet the requirements set today. During their implementation in Poland, the PN-64/B-03404 standard was in force, according to which, depending on the climatic zone, the heat transfer coefficient “k” for external partitions of residential spaces was determined as $k = 1.25 \text{ W/m}^2\text{K}$ and $k = 1.43 \text{ W/m}^2\text{K}$. According to regulations currently in force (Journal of Laws 02.75.690 as amended),³ this coefficient, marked as “U,” has the value of $U = 0.3 \text{ W/m}^2\text{K}$ in vertical partitions.⁴

The problem of defining the safety of the construction of large-panel buildings has been of interest to scientists for years, including those at the Cracow⁵ and Silesian University of Technology. There were also several conferences, where the leading problems were issues related to the safety of the construction of existing large-panel buildings and the technical possibilities of their modernization, as well as the analysis of their current state of maintenance. Scientists from the Building Research Institute (ITB) have been dealing with these issues for many years. The technical condition tests of large-panel buildings that they conduct are aimed at determining the degree of preservation of this part of the housing stock. As part of the ITB’s operations, research and development works are carried out. The Institute issues expert opinions, scientific and technical statements and opinions as well as scientific and technical information. The scope of its operations also includes providing opinions on the durability, maintenance and modernization of large-panel buildings. These activities have resulted in the development of a guide intended for entities interested in adapting this type of buildings to the current technical, functional and utility requirements. Twelve studies that specify the methods and principles of adaptation to meet the current standards have been developed.⁶ The author of the first issue is Professor Bohdan Lewicki. His scientific studies still constitute a “synthesis of knowledge about” large-panel buildings in Poland.⁷

Studies on retrofitting large-panel buildings are difficult and costly, but they are not the only ones. Currently, attention is paid to the problems of large-panel construction resulting not only from structural wear, but also from the low standard of housing. This is due to the fact that large-panel technology makes it difficult to change the small areas of flats. Previous standards are unacceptable and questionable. This topic is also taken up by scientists. Studies continue on the necessity and methods of professional, multifaceted revitalization, because one of the most visible phenomena, especially in the last decade, is the densification of housing estates. Once, they were carefully designed and taking into account the “ventilation” and the important social space, but now their urban composition is being deliberately destroyed. In the place of lawns and recreational areas, condominiums are built and usually very carefully fenced. The condition of many

Ryc. 3, 4. Obecnie osiedle Krowodrza Górka w Krakowie (dawniej XXX-lecia PRL), widok bloków od strony skrzyżowania ulic Wybickiego i Władysława Łokietka (południowo-zachodniej) oraz jeden z bloków mieszkalnych; fot. M.J. Żychowska.

Fig. 3, 4. The present-day Krowodrza Górka housing estate in Cracow (formerly called XXX-lecia PRL), view of apartment blocks from the side of the intersection of Wybickiego and Władysława Łokietka streets (from the northwest) and one of its apartment buildings; photo by M.J. Żychowska.

Z upływem lat, na skutek zmian w technologii oraz standardów i warunków społeczno-ekonomicznych, osiedlowy typ zabudowy zdezaktualizował się. Ludzie oczekują większych powierzchni mieszkalnych oraz większego komfortu. W dawnych zespołach osiedli następuje dogęszczanie, wypełnianie obiektami o różnej funkcji lokowanymi na każdej wolnej, niegdyś społecznej przestrzeni. Mieszkańcy buntują się, jednak brak uregulowań prawnych przyczynia się do coraz większej degradacji tych zespołów. W takiej sytuacji powstają

housing estates requires intervention and that is why rehabilitation programs for the housing estates made up of large-panel blocks of flats, generally from the 1960s and 1970s, are currently being developed. They are to address the problems of these large-panel urban bedroom communities, such as social exclusion, noise, or access to public transport.⁸

One such project was created in 2011 at the Institute of Urban Development in Cracow. Using selected Cracow housing estates as an example, a program

Ryc. 5. Fragment osiedla Podwawelskiego w Krakowie; fot. M.J. Żychowska.

Fig. 5. Fragment of the Podwawelskie housing estate in Cracow; photo by M.J. Żychowska.

zagrożenia wynikające z braku ochrony konserwatorskiej, którą te zespoły mieszkaniowe powinny zostać objęte. W pierwszym rzędzie należy zredefiniować zasady zabezpieczenia zastanych wartości kulturowych, zabytkowych i estetycznych zespołów urbanistyczno-architektonicznych oraz poczynić próby objęcia ich instytucjonalną ochroną. Bardzo istotnym zadaniem jest więc podjęcie próby pokazania społeczeństwu wartości, jakie zostały stworzone przez poprzednie pokolenia architektów, urbanistów, twórców powojennych realizacji, z których większość posiada istotne walory estetyczne oraz należy już do dziedzictwa kulturowego.

Wydaje się też, że w dobie masowej globalnej migracji konieczne staje się zachowanie istotnych fragmentów niematerialnego dziedzictwa w postaci lokalnych społeczności z ich różnorodną kulturowością ukształtowaną przez wiele lat zamieszkiwania w jakiejś przestrzeni. Nie należy ich niszczyć, bo ich trwanie stanowi niematerialne dziedzictwo społeczne – jest wartością istotną dla lokalnej społeczności, świadcząca o tożsamości miejsca. Warto również zwrócić uwagę na aspekty społeczne. Zmienia się bowiem struktura wiekowa społeczności zamieszkujących te osiedla, następują zmiany pokoleniowe, przybywają nowi mieszkańcy. Wydaje się, że nawet bez konieczności akceptacji przez struktury administracyjne zasiedziałych mieszkańców przybysze mogą otrzymać dostęp do istniejących wartości społecznych miejsca, zespołu, osiedla.

was developed to identify and demonstrate the existing threats in order to define the directions of changes in housing estates consisting of large-panel blocks of flats with a view to making them better and more living-friendly places.

“Validation procedures for individual housing estates were carried out, based on a list of thirty-seven factors, divided into six groups covering such issues as: social, economic, environmental, technical, architectural and urban issues.”⁹⁹ The analysis covered nineteen urban complexes, out of which nine were selected to be included in the rehabilitation programs in the first place.

Not only the authorities, but also the millions of Poles who live in these buildings are interested in these works.

On the whole, while looking at the residential estates built largely on the basis of prefabricated technology, it should be stated that their urban and architectural assumptions and plans were well-thought-out, and within the assumed framework, their concepts met the criteria of mass housing construction. As it turns out, these technologies were not cheap, and the production of prefabricated elements was very energy-intensive. In light of ongoing research, this cost-intensiveness was a major drawback of this type of residential housing, although this topic was not raised at the time.

Over the years, due to changes in technology as well as standards and socio-economic conditions, this type of housing estate has become obsolete. Most people expect larger living spaces and greater comfort. The former housing estates are subject to densification and the development of every free spot formerly occupied by social space. Residents are rebelling, but the lack of legal regulations contributes to the increasing degradation of these complexes. In such a situation, there are risks resulting from the lack of conservation protection of these housing estates.

First of all, it is necessary to redefine the rules of conserving existing cultural, historic and aesthetic values of urban and architectural complexes and to make attempts to place them under institutional protection.

It is therefore highly important to try to show society the values that were created by previous generations of architects, town planners, creators of post-war projects, most of which have significant aesthetic values and already form a part of cultural heritage.

It also seems that in the era of mass global migration, it becomes necessary to preserve significant fragments of intangible heritage in the form of local communities with their diverse cultures shaped over many years of living in a given space. They should not be destroyed, because their existence comprises intangible social heritage—it is an important value for the local community, proving the identity of the place.

It is also worth paying attention to social aspects. The age structure of the communities living in these estates is dynamically transforming, generational changes are taking place, and new residents are arriving. It seems that even without the need for approval by the admin-

Wchodzą w atmosferę struktur mieszkalnych, jeśli im ona odpowiada, zyskując dostęp do specyficznych własności urbanistyczno-architektoniczno-kulturowych, do wartości społecznej danej lokalnej grupy, do własności partycypacyjnych zrozumiałych tylko dla lokalnego, wąskiego kręgu wtajemniczonych i zainteresowanych nimi mieszkańców osiedla.

Jedną z inicjatyw rządowych podjętych w celu pobudzenia społecznej świadomości architektoniczno-urbanistycznej i kształtowania nowych jakości w myśleniu o przestrzeniach wspólnych, a także działania na rzecz wzmocnienia lokalnej tożsamości kulturowej, popularyzacji polskiej myśli architektonicznej i urbanistycznej stało się powołanie w roku 2017 Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki (NIAiU). Jego zamierzeniem ma być wskazywanie wartościowych rozwiązań planistycznych i architektonicznych, do których zachowania mają zostać stworzone właściwe podstawy instytucjonalne i legislacyjne. Zdefiniowanie i wprowadzenie nowych ram i zasad działań konserwatorskich, przy jednoczesnym przewartościowaniu społecznego pojmowania i zrozumienia potrzeby wspólnych starań na rzecz poprawy warunków i jakości życia w istniejących zespołach urbanistycznych, powstałych w ostatnich 70 latach i nadal stanowiących istotną część zabudowy polskich miast, stanowi podstawę ich dalszej eksploatacji. Dlatego nowe zasady związane z planowaniem urbanistycznym, zapewniającym równowagę pomiędzy zachowaniem zasobów i walorów dziedzictwa a potrzebami społecznymi i gospodarczymi powinny stanowić o aktualnym przekształcaniu przestrzeni. Celem powinna stać się zasada kreacji wspólnej przestrzeni, wspólnego dobra w ramach osiedla czy dzielnicy, w których mieszkańcy mogą czuć się komfortowo, a wysoka jakość całego obszaru zabudowanego powinna stać się dominującym celem strategicznym. Dziedzictwo kulturowe, w którego skład wchodzi też dzieła współczesne, tworzy jedną całość, która musi być chroniona i zachowana wraz z budynkami, infrastrukturą i przestrzenią publiczną posiadającą ogromne wartości, traktowaną jako element podlegający procesowi nieustannych przemian i rozwojowi.

W celu zmiany postulatów i zamierzeń w realne ramy usankcjonowanej prawnie działalności konserwatorskiej w zakresie szeroko rozumianej ochrony dóbr kultury współczesnej, zwłaszcza obiektów architektonicznych, zespołów urbanistycznych, elementów krajobrazowych, które powstały w Polsce po roku 1960, Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki tworzy właściwe struktury eksperckie, które podejmują działania systemowe do uregulowania tej bardzo istotnej kwestii.

Zarys kierunku działań i przedsięwzięć można przedstawić w siedmiu zakresach

1. W Polsce od lat pomyślnie rozwija się nurt ochrony zabytków przeszłości oraz ochrony środowiska, zarówno na poziomie dyskursu teoretycznego – doktryn i metod konserwatorskich, jak i działań

administracyjnych struktur osiedli, nowo przyjezdni mogą uzyskać dostęp do istniejących wartości społecznych, kulturowych, mieszkaniowych, czy też mieszkaniowych. Wchodzą w atmosferę struktur mieszkalnych, jeśli im ona odpowiada, zyskując dostęp do specyficznych własności urbanistyczno-architektoniczno-kulturowych, do wartości społecznej danej lokalnej grupy, do własności partycypacyjnych zrozumiałych tylko dla lokalnego, wąskiego kręgu wtajemniczonych i zainteresowanych nimi mieszkańców osiedla.

One of the government initiatives undertaken in order to stimulate social, architectural and urban awareness and to shape a new way of thinking about common spaces, as well as to strengthen local cultural identity, popularize Polish architectural and urban ideas was the establishment of the National Institute of Architecture and Town Planning in 2017. Its intention is to indicate valuable planning and architectural solutions, for the preservation of which appropriate institutional and legislative foundations are to be created. For the existing housing estates built in the 1970s and that continue to constitute an important part of the built environment in Polish cities to be used further, it is necessary to define and introduce new frameworks and principles of conservation operations with a simultaneous reevaluation of their social perception and raising awareness of the need for joint efforts to improve the conditions and quality of life in these estates. Therefore, new principles related to urban planning that would ensure a balance between the preservation of heritage resources and values, and social and economic needs, should determine the current transformation of space. The goal should be the principle of creating a common space, a common good within an estate, a district where residents will feel comfortable. The high quality of the entire built-up area should become the dominant strategic goal. Cultural heritage, which also includes contemporary buildings, forms a single entity that must be protected and preserved along with buildings, infrastructure and public space of high value, treated as an element subject to a process of constant change and development.

In order to change postulates and intentions into a real framework of legally sanctioned conservation operations in the field of broadly understood protection of modern culture assets, specifically works of architecture, urban complexes, and landscape elements that were created in Poland after 1960, the National Institute of Architecture and Town Planning creates appropriate expert structures which undertake systemic actions to regulate this very significant and important issue.

The outline of the direction of operations and projects can be presented in seven areas:

1. In Poland, the trend of preserving historical monuments and environmental protection has been successfully developing for years, both at the level of theoretical discourse—conservation doctrines and methods, as well as implementation activities. There are governmental, self-governmental

wdrożeniowych. Istnieją rządowe, samorządowe i społeczne instytucje zajmujące się dokumentowaniem, ochroną i propagowaniem wartości przestrzennych obiektów będących dziełem minionych pokoleń lub stanowiących dzieła natury. Ochrona tych wartości zapisana jest w wielu ustawach i innych przepisach prawnych, zwłaszcza w ustawie o ochronie zabytków¹⁰. Jednak wypracowane definicje, stan i zakres badań, podstawy i wdrożenia metodologiczne, a wreszcie legislacyjne rozwiązania systemowe dotyczą przede wszystkim architektury i urbanistyki do roku 1945. W praktyce rozwiązania legislacyjne i instytucjonalne, nawet formalnie dające możliwość ochrony dóbr kultury współczesnej (czyli dla potrzeb tego artykułu – powstałe po roku 1960), nie chronią tych obiektów.

2. Dobra kultury współczesnej powstałe w ostatnich dziesięcioleciach chronione są pośrednio poprzez zapisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z roku 2003, posiłkowanej wspomnianymi ustawami dotyczącymi ochrony zabytków. Wymienione przepisy prawne, m.in. ze względu na brak wypracowanych przez środowisko naukowe doktryn konserwatorskich, właściwych definicji czy metodologii oceny lub delimitacji, nie pozwalają na odpowiednią i kompleksową ochronę dóbr kultury współczesnej.
3. Rysuje się potrzeba stworzenia współczesnego, skutecznego i opartego na solidnych podstawach prawnych systemu ochrony dóbr kultury współczesnej, selekcyonowanych w nawiązaniu do kryteriów określonych w deklaracji ministrów kultury Unii Europejskiej w Davos w roku 2018.
4. Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki z racji zadań statutowych i możliwości merytorycznych predestynowany jest do pełnienia funkcji wiodących w działaniach zmierzających do ochrony dóbr kultury współczesnej. Powinno je zapoczątkować utworzenie Zespołu Ekspertkiego, który przygotuje pogłębione wytyczne i zasady prawne dotyczące ochrony dóbr kultury współczesnej w Polsce. Następnie utworzenie w ramach NIAiU działu, który metodycznie zająłby się tą problematyką, i jednocześnie powołanie Rady Dóbr Kultury Współczesnej przy ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego (RDKW), której zadaniem byłoby opiniowanie dokumentów, propozycji zmian przepisów prawa, przyjmowanie sprawozdań w zakresie stanu dóbr kultury współczesnej, zatwierdzanie propozycji zmian w przepisach prawa, przed przedstawieniem ich ministrowi KiDN, etc. W skład RDKW powinni wchodzić m.in. dyrektorzy NIAiU i NID oraz członkowie Zespołu Ekspertkiego. Obsługa RDKW byłaby prowadzona przez NID.
5. Pilnym zadaniem NIAiU, przy wsparciu RDKW, będzie kwerenda informacji nt. dóbr kultury współczesnej w mediach („Architektura”, „Murator”, „Herito”, prasa lokalna), analiza list dóbr

and social institutions that document, protect and promote the spatial values of objects that are the work of past generations or are acts of nature. The protection of these values is inscribed in a number of acts and other legal provisions, in particular the Act on The Protection and Preservation of Monuments.¹⁰ However, the relevant definitions, the state and scope of research, methodological foundations and applications, and finally systemic and legislative solutions mainly concern architecture and town planning until 1945. In practice, legislative and institutional solutions, even formally giving the possibility of protecting the assets of modern culture, i.e. for the purposes of this paper—created after 1960—do not protect these structures.

2. Modern culture assets created in recent decades are indirectly protected by the provisions of the Act on Spatial Planning and Development of 2003, supported by the aforementioned acts on the protection of monuments. The above-mentioned legal provisions do not allow for an adequate and comprehensive protection of modern culture assets, among others, due to a lack of conservation doctrines developed by the academic community, appropriate definitions or methodologies for assessment or delimitation.
3. There is a need to create a modern, effective system of protection of modern culture assets, one that is based on a solid legal basis, and selected in accordance with the criteria specified in the declaration of the European Union ministers of culture in Davos in 2018.
4. The National Institute of Architecture and Town Planning (NIAiU), due to its statutory tasks and substantive capabilities, is predestined to perform leading functions in operations aimed at the protection of modern culture assets. They should be initiated by the creation of an Expert Team that will prepare in-depth legal guidelines and rules for the protection of modern culture assets in Poland. Afterwards, the creation of a Department within the NIAiU, which would methodically deal with this issue, and at the same time the establishment of the Council of Modern Culture Assets (RDKW) at the Ministry of Culture and National Heritage, whose task would be to provide opinions on documents, proposals for changes in legal regulations, and accept reports on the condition of modern culture assets, approving proposed changes to the law, before presenting them to the Minister of Culture and National Heritage (KiDN), etc. The RDKW should include, inter alia, the NIAiU and the National Heritage Board (NID) directors, together with members of the Expert Team. The RDKW service would be provided by the NID.
5. The NIAiU's urgent task, with the support of the RDKW, will be to procure information on modern culture assets in available publications, media (“Architektura”, “Murator”, “Herito”, the local press) as well as analyze lists of modern culture assets

kultury współczesnej w dokumentach samorządów lokalnych na terenie całego kraju (plany wojewódzkie, plany miejscowe, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, wojewódzkie i gminne programy ochrony zabytków etc.), również na podstawie ankiet, analizy kryteriów ustanawiania dóbr kultury współczesnej dostępnych w szerokiej literaturze przedmiotu, analizy przepisów prawa, porównania systemów obowiązujących w innych krajach Unii Europejskiej, a także utworzenie krajowej listy obiektów DKW, zaproponowanie kryteriów wprowadzania obiektów na tę listę, wypracowanie i zaproponowanie linii demarkacyjnej pomiędzy ochroną zabytków przeszłości a ochroną DKW, zaproponowanie zmian w legislacji, określenie zasad ochrony DKW, stworzenie platformy cyfrowej zbierającej dane o obiektach DKW.

6. Postuluje się zorganizowanie na początku roku 2022 konferencji poświęconej zagadnieniom ochrony DKW i proponowanych zmian legislacyjnych oraz przekazanie ministrowi KiDN propozycji zmian przepisów prawa.
7. W kolejnych latach RDKW zajmowałaby się monitorowaniem ochrony DKW, uzupełnianiem i zmianami na liście krajowej DKW, opiniowaniem proponowanych przez inwestorów i dysponentów obiektów DKW, zmian w budynkach lub zagospodarowaniu terenów, promocją DKW, udostępnianiem informacji o DKW etc., w zależności od tego, w jaki sposób uda się umocować DKW w przepisach prawa.

W podsumowaniu warto więc stwierdzić, że pełniejsze dostrzeżenie wartości tkwiących w istniejących zasobach XX-wiecznej architektury, ze szczególnym uwzględnieniem kierunku modernistycznego, może wkrótce nastąpić. Niemniej jednak, obok pierwszoplanowych walorów estetycznych, istotnym kryterium staje się ekonomia, która w rezultacie w większym stopniu wpływa na remontowanie, modernizowanie i wykorzystanie, a tym samym na przywracanie do użytku wciąż niedocenianych zabytków.

in local government documents throughout the country (voivodeship plans, local plans, studies of the conditions and directions of spatial development in municipalities, voivodeship and municipal heritage conservation programs, etc.), including on the basis of surveys, an analysis of criteria for establishing modern culture assets available in the extensive literature on the subject, analysis of existing legal regulations, comparison of systems in force in other European Union countries, the creation of a national list of modern culture sites, proposing criteria for introducing sites to this list, developing and proposing a demarcation line between the protection of historical monuments and the protection of modern culture assets, proposing changes in legislation, defining the rules for the protection of modern culture assets, creating a digital platform that would collect data about Modernist buildings.

6. It is postulated to organize a conference at the beginning of 2022 on the issues of the protection of the modern culture assets and proposed legislative changes, and to submit proposed changes to the law to the Minister of Culture and National Heritage.
7. In subsequent years of operation, the RDKW would monitor the protection of modern culture assets, supplement and change the national list of modern culture assets, give opinions on changes in buildings or land development proposed by developers and administrators of modern culture facilities, promote modern culture assets, provide information about modern culture assets, etc., depending on how to establish modern culture assets in legal regulations.

In conclusion, it is worth saying that a fuller recognition of the values inherent in the existing resources of the twentieth-century architecture, with particular emphasis on the modern movement, may soon take place. Even though aesthetic values remain the primary consideration, the economy becomes an important criterion, which as a result will have a greater impact on renovating, modernizing and thus restoring the use of these still-underappreciated monuments.

Bibliografia / References

Opracowania / Secondary sources

- 100 Years BAUHAUS – *What interest do we take in Modern Movement today?*, red. Michel Melenhorst, Uta Pottgiesser, Theresa Kellner, Franz Jaschke, Proceedings of 16th DOCOMOMO Germany Conference and 3rd RMB Conference, Berlin 2019.
- Bergdoll Barry, Dickerman Leah, *Bauhaus 1919–1933: Workshops for Modernity*, New York 2009.
- Budynki wielkopłytowe – wymagania podstawowe. Bezpieczeństwo konstrukcji*, „Instrukcje, Wytyczne, Poradniki” 2002, nr 371, z. 1–12, Warszawa 2002–2003.
- Dębowski Jacek, „Wpływ ukrytych wad wykonawczych

na trwałość budynków wielkopłytowych”, rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. inż. Wiesława Ligęzy, Politechnika Krakowska 2008.

Jeżak Janusz, *Wielokryterialna analiza dziesięciu osiedli zabudowy blokowej położonych na terenie gminy miejskiej Kraków*, Kraków 2011, http://krakow.pl/data/rewitalizacja/27322_0.pdf.

Publikacje prasowe / Press publications

- Dębowski Jacek, *Cała prawda o budynkach wielkopłytowych*, „Przegląd Budowlany” 2012, nr 9.
- Kalendarium historii dworca w Katowicach*, oprac. T. Mal-

kowski, https://www.bryla.pl/bryla/1,85301,8936060,11_1_11_koniec_Brutala_z_Katowic.html (dostęp: 23 IX 2020).

Klukowska Katarzyna, *Wielka płyta do wyburzenia. W Polsce w starych blokach mieszka 12 mln ludzi*, „Gazeta Prawna.pl” 13 III 2018, <http://serwisy.gazetaprawna.pl/nieruchomosci/artykuly/1110582,bloki-z-wielkiej-plyty-beda-wyburzane.html> (dostęp: 23 IX 2020).

Kursa Magdalena, *Zaskakujący raport o krakowskich blokowiskach*, „Wyborcza.pl” 26 VII 2012, http://krakow.wyborcza.pl/krakow/1,35812,12193366,Zaskakujacy_raport_o_krakowskich_blokowiskach.html#ixzz4GoFbB2VQ (dostęp: 23 IX 2020).

Wesołowska Ewa, *Bloki z wielkiej płyty: do remontu, a może do wyburzenia?*, „Gazeta Prawna.pl” 3 I 2013, <http://serwisy.gazetaprawna.pl/nieruchomosci/artykuly/671628,bloki-z-wielkiej-plyty-do-remontu-a>

-moze-do-wyburzenia.htm (dostęp: 12 IX 2020).

Wielka płyta do remontu. Naukowcy ostrzegają, „Gazeta Prawna.pl” 8 I 2013, <http://serwisy.gazetaprawna.pl/nieruchomosci/artykuly/674598,wielka-plyta-do-remontu-naukowcy-ostregaja.html> (dostęp: 23 IX 2020).

Źródła elektroniczne / Electronic sources

Bevor der Neubau zur „Platte” wurde, <http://www.museum-lichtenberg.de/index.php/orte/ortsgeschichte/118-bevor-der-neubau-zur-platte-wurde>, (dostęp: 12 IX 2020).

Landesdenkmalamt Berlin: Mietshaus Erich-Kuttner-Straße 9 & 11 & 13 & 15, www.stadtentwicklung.berlin.de/denkmal/liste_karte_datenbank/de/denkmaldatenbank/daobj.php?obj_dok_nr=09040232 (dostęp: 12 IX 2020).

¹ Pierwsze pionierskie prefabrykowane budynki mieszkalne P2 na Fennpfuhl w dzielnicy Lichtenberg przy Mietshaus Erich-Kuttner-Straße 9 & 11 & 13 & 15 objęte są opieką konserwatorską; zob.: <http://www.museum-lichtenberg.de/index.php/orte/ortsgeschichte/118-bevor-der-neubau-zur-platte-wurde> (dostęp: 12 IX 2020); Liste, Mietshaus 9, Obj.-Dok.-Nr.: 09040232, www.stadtentwicklung.berlin.de/denkmal/liste_karte_datenbank/de/denkmaldatenbank/daobj.php?obj_dok_nr=09040232 (dostęp: 12 IX 2020).

² J. Dębowski, *Cała prawda o budynkach wielkopłytowych*, „Przegląd Budowlany” 2012, nr 9, s. 9.

³ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, Dz.U. 02.75.690 z późn. zm., <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20020750690> (dostęp: 12 IX 2020).

⁴ Ibidem, s. 33.

⁵ J. Dębowski, „Wpływ ukrytych wad wykonawczych na trwałość budynków wielkopłytowych”, rozprawa doktor-

ska napisana pod kierunkiem dr. hab. inż. Wiesława Ligęzy, Politechnika Krakowska 2008. Tenże jest autorem także innych publikacji poświęconych tym zagadnieniom.

⁶ *Budynki wielkopłytowe – wymagania podstawowe. Bezpieczeństwo konstrukcji*, „Instrukcje, Wytyczne, Poradniki” 2002, nr 371, z. 1–12, Warszawa 2002–2003.

⁷ J. Dębowski, *Cała prawda*, s. 31.

⁸ M. Kursa, *Zaskakujący raport o krakowskich blokowiskach*, „Wyborcza.pl” 26 VII 2012, http://krakow.wyborcza.pl/krakow/1,35812,12193366,Zaskakujacy_raport_o_krakowskich_blokowiskach.html#ixzz4GoFbB2VQ (dostęp: 23 IX 2020).

⁹ J. Jeżak, M. Nejman, M. Wierzychowski, *Wielokryterialna analiza dziewiętnastu osiedli zabudowy blokowej położonych na terenie gminy miejskiej Kraków*, Kraków 2011, s. 315, http://krakow.pl/data/rewitalizacja/27322_0.pdf (dostęp: 23 IX 2020).

¹⁰ <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000282>.

Streszczenie

Ochrona dóbr kultury współczesnej, zwłaszcza obiektów architektonicznych, zespołów urbanistycznych, elementów krajobrazowych, które powstały w Polsce po roku 1960 i są częścią Narodowego Dziedzictwa Kultury, należy do zadań społecznych, które powinny być realizowane przez administrację rządową i samorządową oraz organizacje pozarządowe. Powołanie w roku 2017 przez ministra kultury, wicepremiera prof. Piotra Glińskiego Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki stworzyło systemowe przesłanki do uregulowania tej kwestii. Zamierzeniem jest podejmowanie działań na rzecz ochrony dóbr kultury współczesnej, w tym wymiany poglądów i doświadczeń zawodowych konserwatorów, architektów i urbanistów.

Abstract

The protection of the assets of modern culture, and in particular the works of architecture, urban complexes, and landscape elements that were created in Poland after 1960 and are part of National Cultural Heritage, is a social task that should be carried out by governmental and local administration and non-governmental organizations. The National Institute of Architecture and Town Planning established by Deputy Prime Minister and the Minister of Culture Professor Piotr Gliński in 2017, created systemic conditions for regulating this issue. The intention is to undertake a series of measures to conserve Modern Cultural Heritage, including the exchange of views and professional experience of conservators, architects and town planners.